

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Rooyakker-Seegers komt tot slot terug op het begin van haar lezing. Zij eindigt met de verbinding tussen de intergenerationale schuld van de geïnterviewde vrouwen met een andere schuld, die van ons, blanke aanwezigen. 'Als we ons niet allemaal schuldig voelden over ons koloniale verleden zouden we niet zo blij zijn met de kansen van Obama als eerste zwarte president.'

Het gezelschap was klein. De reacties op de inhoud van de middag waren positief. Als hulpverleners vanuit de relationele ethiek intergenerationeel kijken naar systemen die worstelen met hun bestaansrecht, ontvangen ze extra handvatten voor de behandeling van deze doelgroep.

Veel inhoudelijk nieuws hoorde ik deze middag niet, wat ook niet zo verwonderlijk is gezien mijn werkkring. Toch blijft naast alle direct klachtgerichte

behandeling deze indirecte invalshoek een onmisbare aanvulling. Ik denk aan de Iraakse vluchteling in mijn spreekkamer, die pas een vertrouwensband met mij aangaat nadat ik heb stilgestaan bij zijn behoefte aan een referendum over de keuzes van Nederland inzake de Irakoor-

log. En aan de joodse vrouw, kind in de oorlog, die wel behandeldoelen nastreeft, maar pas nadat ze zich bij mij heeft kunnen uitspreken over reha-

bilitatie door de paus van een kardinaal die de Holocaust ontkent. Cliënten die zich kunnen openstellen pas nadat zij ervaren hebben dat ik hun behoefte om recht gedaan te worden samen met hen wil doorgronden vanuit hun persoonlijke geschiedenis.

Liesbeth van der Leeuw

... schuldig voelen over ons koloniaal verleden ...

Actuele stress, trauma, en dissociatie: een gezinsgerichte benadering

Studiemiddag van de Wetenschaps Advies Commissie (WAC) van de NVRG, 2 oktober 2008, Amsterdam.

Wordt dissociatie veroorzaakt door trauma's uit het verleden of door actuele stress in (en buiten) het gezin? Deze vraag stond centraal op de studiemiddag van de Wetenschaps Advies Commissie (WAC)

van de NVRG. Er was een twintigtal deelnemers, allen lid van de NVRG en geïnteresseerd in onderzoek. De middag werd ingeleid door Alfred Lange, voorzitter van de WAC. De hoofdspreker was

Dirk de Wachter, als psychiater/systeemtherapeut verbonden aan het Universitair Psychiatrisch Centrum van de Katholieke Universiteit Leuven, campus Kortenberg. In zijn referaat bracht hij verslag uit van zijn promotieonderzoek.

De Wachter begon, zoals het een systeemtherapeut past, met de situering van zijn onderzoeksvraag in de Belgische psychiatrische en internationale onderzoekscontext. De eerste wordt vooral gekenmerkt door biologisch-farmaceutisch onderzoek, met nauwelijks ruimte voor empirisch gezinsonderzoek. In de internationale onderzoekscontext domineert de (lineaire) band tussen dissociatie en traumatische gebeurtenissen in het verleden met een duidelijk tekort aan onderzoek naar de rol van actuele, algemene en gezinsgerelateerde stress bij dissociatie.

De Wachter legde helder uit op welke wijze de drie onderzoeksvariabelen, actuele stress, trauma en dissociatie, geoperationaliseerd waren. Er werd gebruikgemaakt van gevalideerde en betrouwbare zelfrapportagevragenlijsten, respectievelijk de Algemene Problemenlijst voor algemene dagelijkse stressoren (Vingerhoets, Jeninga & Menges, 1989), de Nederlandstalige versie van de Family Assessment Device voor gezinsgerelateerde stress (Wenninger, Hageman & Arrindell, 1993), de Vragenlijst Belastende Ervaringen voor trauma (Nijenhuis e.a., 1995), en de Dissociation Questionnaire voor dissociatieve ervaringen (Van derlinden, Van Dyck, Vandereycken &

Vertommen, 1993). Vervolgens ging De Wachter in op de gegevens van twee studies, een pilotstudy in een niet-klinische populatie en een hoofdstudie in een klinische populatie.

In de pilotstudy is de relatie nagegaan tussen actuele algemene stress en dissociatie (N=45) bij ontslagdreiging (hoge stress) en drie maanden later (lage stress). De resultaten toonden een samenhang tussen actuele stress en dissociatie. Deze bevindingen in een niet-klinische populatie en bij milde dissociatieve verschijnselen lieten toe onderzoek te starten in een klinische populatie van patiënten met eet- en angststoornissen die recent waren opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis (N= 99).

In de hoofdstudie domineerden twee onderzoeksvragen. Bestaat een verband tussen actuele stress (algemene en gezinsstress) en dissociatie? En is er een verband tussen trauma en dissociatie? Subjecten werden op basis van de dissociatievragenlijst ingedeeld in een groep patiënten met verhoogde dissociatie (N=30) en een groep patiënten met niet-verhoogde dissociatie (N=62). Resultaten voor de eerste groep tonen aan dat (a) er een verband is tussen actuele, alledaagse stress en gezinsstress enerzijds en dissociatie anderzijds en dat dit verband sterker is voor actuele alledaagse stress dan voor gezinsstress, en (b) dat er een verband bestaat tussen trauma (emotioneel, fysiek en seksueel) en dissociatie. Resultaten voor de tweede groep tonen aan dat er een asso-

ciatie te vinden is tussen actuele alledaagse stress en dissociatie, maar niet tussen gezinsstress en dissociatie en evenmin tussen trauma en dissociatie.

Een bijkomend aspect van het onderzoek was de vraag naar transgenerati-

onele aspecten van trauma en dissociatie die opgesplitst werd in twee deelvragen. Is er een associatie tussen traumatische gebeurtenissen bij

elk van de ouders enerzijds en bij hun kind (de opgenomen patiënt) anderzijds? En bestaat er een verband tussen dissociatie bij elk van de ouders enerzijds en het kind anderzijds? De transgenerationale gegevens tonen geen verband tussen dissociatie bij vader en bij het kind, maar wel een klein verband tussen dissociatie bij moeder en bij het kind. Ten slotte werd er geen associatie gevonden tussen het meemaken van een traumatische gebeurtenis bij vader en bij zijn kind, maar wel – opnieuw – een licht verband tussen trauma bij moeder en trauma bij kind.

Samengevat suggereert deze studie een nieuwe invalshoek voor de behandeling van dissociatieve verschijnselen en onderstreept ze het belang om de actuele context te betrekken bij de behandeling van dissociatie. Het transgenerationale onderzoek suggereert dat het transgenerationale aspect van dissociatie en trauma

enigszins gedemythologiseerd moet worden. Dissociatie en/of trauma bij één van de ouders lijken niet automatisch te leiden tot dissociatie en/of trauma bij het kind.

... verband tussen alledaagse actuele stress en dissociatie ...

In zijn lezing had De Wachter oog voor de complexiteit van gezinnen en van gezinsgeoriënteerd onderzoek, en slaagde hij er in zakelijk-

ke onderzoeksbevindingen te vertalen naar hun relevantie voor de klinische praktijk. Dat hij zijn onderzoek op een erg toegankelijke en tegelijk relativerende manier bracht, heeft ongetwijfeld bijgedragen aan het enthousiasme van de aanwezigen. Zijn betoog werd bovendien goed geïllustreerd met schilderijen van Francis Bacon die de complexiteit laten zien waarmee elke onderzoeker, en zeker de gezinsgeoriënteerde onderzoeker, kampt. Ze vertolken immers toewijding en passie, maar ook soms de worsteling, frustratie en zelfs wanhoop die ons onderzoekers niet vreemd is.

Benedicte Lowyck

Literatuur

De Wachter, D. (2007). *Stress, trauma en dissociatie, een gezinsgerichte benadering*. Proefschrift. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

